Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Actieprogramma

Dak- en Thuisloze Jongeren 2019-2021

Inhoud

Voorwoord	5
Uitgangspunten	7
Aanpak	8
Actielijnen	10
Voortgang	24
Rapportage	25
Financiën	25
Organisatie	25
Communicatie	25

Voorwoord

Alle jongeren een eerlijke kans

Het CBS schatte vorig jaar dat er op 1 januari 2016 ongeveer 10.700 jongeren van 18–27 jaar in Nederland dak- en thuisloos waren. Deze jongeren hebben in veel gevallen te maken met complexe, meervoudige problematiek, zoals (een combinatie van) financiële, psychische en/of verslavingsproblemen, soms in combinatie met een (licht) verstandelijke beperking. De jongeren hebben vaak geen stevig sociaal netwerk om op terug te vallen. Velen hebben ook een verleden in de Jeugdzorg en sommigen van hen zijn al eens in aanraking gekomen met politie of justitie. Vorig jaar ging ik met een groep dak- en thuisloze jongeren in gesprek. Zij vertelden mij hun verhalen: hoe zij in deze situatie terecht waren gekomen, waar zij tegenaan liepen en waarom het niet lukte er weer uit te komen. Stuk voor stuk indrukwekkende en schrijnende verhalen, die in een welvarend land als Nederland niet zouden moeten voorkomen. Deze jonge mensen missen de kans op een eerlijke start in hun volwassen leven. Terwijl zij juist de ruimte moeten krijgen om hun talenten te ontwikkelen en toe te werken naar een zelfstandige toekomst. Deze kwetsbare groep verdient in het bijzonder onze aandacht. Aan het eind van ons gesprek overhandigden zij mij de #Zwerfsteen, een initiatief van Stichting Zwerfjongeren Nederland, symbool voor de zware last die dak- en thuisloze jongeren elke dag met zich meedragen. Met deze zwerfsteen in de hand kondigde ik afgelopen oktober dit Actieprogramma aan. Na overleg met allerlei partijen, waaronder ook weer met dak- en thuisloze jongeren zelf, zijn we tot dit programma gekomen. Tijd om aan de slag te gaan.

Op dit moment gebeurt al heel veel in samenwerking met maatschappelijke organisaties, instanties in het sociale en justitiële domein, de zorg, onderwijsinstanties, kennisinstituten en het bedrijfsleven. Verantwoordelijke en betrokken partijen leveren allemaal op hun manier een bijdrage aan de oplossing, maar dit is de afgelopen jaren niet voldoende gebleken. In lopende actieprogramma's bij verschillende ministeries is al veel aandacht voor het goed en kansrijk op weg helpen van de jongeren naar zelfstandigheid. De groep dak- en thuisloze jongeren is echter nog steeds groot en dat is onacceptabel. Daarom lanceer ik, samen met minister De Jonge (VWS, jeugdzorg), minister Ollongren (BZK, wonen), minister Slob (OCW, onderwijs), minister Dekker (voor rechtsbescherming) en staatssecretaris Van Ark (SZW, werk en inkomen) en met input van de VNG, de partijen van de Meerjarenagenda Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang, de partijen van Aanpak 16-27, Stichting Zwerfjongeren Nederland, kennisinstituten en diverse Jongerenplatforms het Actieprogramma Dak- en Thuisloze Jongeren.

Bij deze maatschappelijke uitdaging zijn verschillende partijen aan zet, op landelijk, regionaal en lokaal niveau. Vanuit het Actieprogramma ondersteunen we gemeenten en betrokken partijen om te doen wat nodig is om de jongeren nu echt te helpen. Daarbij sluiten we aan bij bestaande inzichten en programma's, maar maken we nadrukkelijk ook gebruik van de nieuwe inzichten die we in de loop van dit programma op zullen doen. Alleen door met alle partijen en op alle niveaus goed samen te werken, kunnen we hier een succes van maken. En we kijken als Rijksoverheid ook kritisch naar onszelf: wat wij vanuit onze eigen rol en verantwoordelijkheden voor dak- en thuisloze jongeren kunnen betekenen.

We weten inmiddels – door onderzoek en gesprekken met de doelgroep en betrokken instanties – grotendeels waar de knelpunten liggen. Het betreft onder andere een tekort aan passende woonruimte en/of zorg, onvoldoende inspanningen op het gebied van het voorkomen van dakloosheid (o.a. bij de overgang van 18- naar 18+) en knelpunten die ontstaan door ofwel de aard van regels zelf, dan wel de wijze van uitvoering. Vanuit de Rijksoverheid kijken we dan ook kritisch naar de effecten en toepassing van regelgeving in de praktijk. Ook is meer specifieke aandacht nodig voor persoonlijke ontwikkeling en scholing. Is er behoefte aan beter maatwerk op financieel vlak, onder andere als het gaat om het voorkomen en wegwerken van schulden. Jongeren zelf benoemen het belang om in begrijpelijke taal en vanuit vertrouwen te worden benaderd. Tijd om hier werk van te maken.

In alle facetten van het leven van jongeren kunnen we met concrete acties het verschil gaan maken. Zodat we voorkomen dat in de toekomst jongeren op straat belanden wanneer ze een verkeerde afslag in hun jonge leven nemen of door domweg botte pech. Zodat we kwetsbare jongeren met voldoende hulp en ondersteuning weer hoop voor de toekomst kunnen geven. Zodat iedere jongere kan meedoen in onze samenleving. Gelukkig sta ik niet alleen in deze ambitie. Talrijke professionals, wethouders, hulpverleners, personen met ervaring als cliënt en familievertegenwoordigers staan dag in, dag uit klaar om de jongeren te ondersteunen. Laten we hier nu samen alle energie in steken die nodig is om dit Actieprogramma een succes te maken!

Paul Blokhuis
Staatssecretaris van Volksgezondheid, Welzijn en Sport
Coördinerend bewindspersoon Actieprogramma Dak- en Thuisloze Jongeren

Uitgangspunten

Het Actieprogramma Dak- en Thuisloze Jongeren (2019 – 2021) gaat uit van de algemeen geldende mensenrechten. Elk mens, dus ook elke jongere, heeft recht op zaken als huisvesting, een behoorlijke levensstandaard, toegang tot zorg en volwaardige participatie. Het Actieprogramma streeft naar een continu verbeterende uitvoeringspraktijk met een forse vermindering van het aantal dak- en thuisloze jongeren (18-27) in Nederland tot gevolg. Nadrukkelijk wordt ingezet op het voorkomen van nieuwe dak- en thuisloze jongeren.

Het Actieprogramma hanteert de volgende uitgangspunten:

1. Preventie, nazorg en regie - gemeenten gaan (in afstemming met betrokken partijen) actief op zoek naar (potentiële) dak- en thuisloze jongeren om passende ondersteuning te bieden, met respect voor de autonomie van de jongere. Het geldende principe hierbij is dat zodra een (potentiële) dak- en thuisloze wordt gesignaleerd, er niet losgelaten wordt totdat op alle levensgebieden sprake is van een voldoende duurzame situatie;
2. Financiële bestaanszekerheid - elke jongere is in staat om in zijn eigen levensonderhoud te voorzien, waar mogelijk met een reguliere baan als bron van inkomen (al dan niet met extra begeleiding). Hierbij wordt (waar mogelijk) rekening gehouden met de onderhoudsplicht van ouders tot het 21e levensjaar;
3. Persoonlijke ontwikkeling en scholing - elke jongere is in staat om een opleiding te volgen of zich op een andere passende manier persoonlijk te ontwikkelen;
4. Opvang en wonen - geen enkele jongere meer op straat. Er is geen wachtlijst om in gespecialiseerde jongerenopvang of beschermd wonen te komen en binnen uiterlijk 3 maanden is sprake van een duurzame woonplek (waar mogelijk: in de eigen thuissituatie);
5. Helpende regels – geen enkele jongere wordt dak- en thuisloos als gevolg van tekortschietende (uitvoering van) regels.

Samenhang

Het Actieprogramma Dak- en Thuisloze Jongeren is een verbijzondering van de Meerjarenagenda Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang en bundelt op de specifiek voor de doelgroep (potentiële) dak- en thuisloze jongeren relevante onderdelen de krachten met andere reeds lopende Rijksinitiatieven, om daarmee de samenhang te waarborgen. Het gaat hierbij o.a. om de programma's Zorg voor de Jeugd, Maatschappelijke Diensttijd en Cliëntondersteuning (VWS), de Nationale Woonagenda (BZK), Koers en Kansen (JenV) en het Actieplan Brede Schuldenaanpak (SZW)[1]. Ook leggen we actief de verbinding met initiatieven van de partijen van Aanpak 16-27 (o.a. VNG), waarin het Rijk al actief participeert[2].

Bij diverse in dit Actieprogramma genoemde lopende trajecten, waarbij de betrokken ministeries een eigenstandige coördinerende rol hebben, wordt per actie gekeken welke manier van samen optrekken het meest passend is. VWS is en blijft op Rijksniveau, vanuit haar coördinerende rol, het centrale aanspreekpunt voor de acties en voortgang van het Actieprogramma.

1 Het Actieplan Brede Schuldenaanpak wordt gecoördineerd door SZW en uitgevoerd mede namens de Minister van BZK, de Minister voor Rechtsbescherming, de Minister van OCW, de Staatssecretaris van EZK, de Staatssecretaris van Fin en de Staatssecretaris van VWS.

2 Vanzelfsprekend borduren we met dit Actieprogramma voort op de lessen uit eerdere programma's en trajecten die gericht waren op de doelgroep die gebruik maakt van de maatschappelijke opvang.

Aanpak

Bewust is gekozen voor een Actieprogramma, met een mix van advisering en ondersteuning aan gemeenten, lokale pilots, vernieuwend denken en aandacht voor de (uitvoering van) relevante wet- en regelgeving. De adviezen, kennis en ervaring van de voor deze doelgroep specifiek betrokken maatschappelijke organisaties, zoals Stichting Zwerfjongeren Nederland, en ervaringsdeskundigen betrekken we actief bij (het ontwerp van) verschillende acties binnen het Actieprogramma. Hierbij is oog is voor de diversiteit binnen de doelgroep, waarbij gezamenlijk de actiegerichtheid binnen het Actieprogramma wordt gewaarborgd.

De Actielijnen bestaan uit verschillende specifieke actiepunten. Overkoepelend hieraan bevat het Actieprogramma de volgende onderdelen:

1. Delen van goede voorbeelden en ontwikkelen handreikingen

We werken, in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, toe naar een overzicht van bewezen goede voorbeelden voor gemeenten en andere betrokken partijen, dat resulteert in een praktisch toepasbare handreiking en andere instrumenten ter ondersteuning van de lokale praktijk. Hierbij nemen we de verschillende reële praktijksituaties (met signalering als startpunt en een duurzame oplossing als eindsituatie) en behoeften van de (potentiële) dak- en thuisloze jongeren als uitgangspunt, ook als het gaat om effectmetingen achteraf. De borging van de kennis en ervaring in de alledaagse uitvoeringspraktijk van gemeenten is hierbij altijd de doelstelling.

2. Maatwerk advisering en ondersteuning

Vanuit het Actieprogramma bieden we, in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, advies en ondersteuning aan gemeenten (o.a. klantmanagers, Wmo consulenten, jongerenregisseurs en cliëntondersteuners) en betrokken partijen en toetsen we de beste manier om dit te doen bij de jongeren zelf. Hierbij worden ook trainingen en gezamenlijke leersessies aangeboden over verschillende in dit Actieprogramma genoemde thema's.

3. Ambitie: 100% terugdringing (lokale pilots)!

Een aantal gemeenten dagen we, in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, uit om met ondersteuning vanuit het Actieprogramma het aantal dak- en thuisloze jongeren in de eigen gemeente met 100% te verminderen door middel van een aanpak op alle levensgebieden[3]. De jongeren worden in intensieve lokale pilots, op basis van hun individuele behoeften, ondersteund en gevolgd om te kunnen vaststellen of inderdaad sprake is van een duurzame oplossing. De deelnemende gemeenten en organisaties publiceren in samenspraak met de jongeren over de aanpak, de resultaten en de belangrijkste lessen, waarmee opschaling van de succesvolle aanpakken wordt gestimuleerd en meer inzicht wordt verkregen in de bijbehorende maatschappelijke kosten en baten.

3 Behoudens jongeren in kortdurende opvang, bijvoorbeeld bij crisissituaties.

4. Vernieuwend denken

De maatschappelijke uitdaging rondom dak- en thuisloze jongeren vraagt creatief meedenken van iedereen. Gedurende de looptijd van het Actieprogramma organiseren we daarom creatieve sessies voor en met dak- en thuisloze jongeren met verschillende achtergronden, gemeenten, bedrijven, maatschappelijke organisaties, opleidingsinstituten en medeburgers, dwars over alle belangrijke thema's en actielijnen heen. Wat zijn vernieuwende manieren om met het maatschappelijke vraagstuk dak- en thuisloosheid onder jongeren van 18-27 jaar om te gaan? Waar is nog niet eerder aan gedacht? De beste ideeën delen we uiteraard zo snel mogelijk met alle partijen en waar mogelijk brengen we ze direct in de praktijk in de lokale pilots.

5. Praktijktoetsen

Om te kunnen leren van wat jongeren in hun dagelijkse praktijk tegenkomen en hoe zij worden ondersteund, is het nodig ervaringen uit deze praktijk te toetsen. Met dat doel bezoeken jongeren gemeenten door zich voor te doen als dak- en thuisloos. Over de manier waarop deze praktijktoetsen plaatsvinden maken we met betrokken partijen nadere afspraken. De resultaten bespreken we uiteraard met de betreffende gemeenten, zodat eventuele benodigde verbeteringen in de uitvoeringspraktijk kunnen worden doorgevoerd.

6. Meldingen (complexe) casuïstiek

Vanuit VWS gaan we actief om met meldingen van (complexe) individuele casuïstiek. Hierbij dragen we altijd zorg voor goede doorverwijzing of bemiddeling en volgen we of de ondersteuningsvraag van de melder daadwerkelijk wordt opgepakt. Eén keer per maand bespreken we met betrokken lokale partijen een zeer complexe casus met als doel om tot een doorbraak te komen en er breder van te leren.

7. Volwaardige participatie

Een belangrijk onderdeel van het Actieprogramma is de volwaardige participatie van de dak- en thuisloze jongeren. Jongeren worden actief betrokken bij zowel de totstandkoming, uitvoering als de toetsing van de Actielijnen, waarbij zij zelf o.a. deelnemen aan het periodieke voortgangsoverleg. Ook onderzoeken we samen met gemeenten en jongerenorganisaties uit de Jeugdzorg hoe (potentiële) dak- en thuisloze jongeren als volwaardig partner kunnen participeren bij de totstandkoming van beleid op de gebieden die hen direct aangaan. De jongere moet weten wat de rechten (en plichten) zijn en ondersteund worden bij het tot zich nemen van relevante informatie. Het gebruik van begrijpelijke taal voor jongeren door gemeenten en andere betrokken partijen is hiervoor een randvoorwaarde.

Actielijnen

In het Actieprogramma werken we langs de volgende 5 Actielijnen, passend bij de genoemde uitgangspunten:

1. Preventie, nazorg en regie
2. Financiële bestaanszekerheid
3. Persoonlijke ontwikkeling en scholing
4. Opvang en wonen
5. Helpende regels

De Actielijnen bevatten in elk geval de volgende acties, die in de implementatiefase nader worden uitgewerkt:

1. Preventie, nazorg en regie (VWS, JenV, VNG)

1.1. Vroegtijdige signalering (2019 – 2021)

Om de doelstellingen te realiseren voor de groep jongeren van 18-27 jaar is nadrukkelijk ook de focus op jongeren van 16-17 jaar (onder andere in de Jeugdzorg, justitiële jeugdinrichtingen (JJI), scholen voor speciaal en praktijkonderwijs en het MBO-onderwijs) van belang, om te voorkomen dat jongeren bij de overgang naar hun 18e levensjaar dak- en thuisloos worden.

Winst is nog te behalen als het gaat om het vroegtijdig in beeld brengen van risicojongeren en feitelijk dak- en thuisloze jongeren. Tegelijkertijd zijn er ook al goede voorbeelden, waaronder meldpunten gericht op het in beeld brengen van o.a. (ex) justitiële jongeren en 'spookjongeren'. Vanuit het Actieprogramma stimuleren we gemeenten om jongeren op te zoeken die geen uitkering aanvragen, geen werk hebben en geen opleiding volgen. Het gaat hier om jongeren 'op straat', 'couchsurfers' en een grote groep jongeren die kans loopt op straat terecht te komen. In veel gevallen zullen de jongeren de hulp die zij aangeboden krijgen niet direct aanvaarden, doordat zij denken er zelf uit te kunnen komen of doordat eerdere ervaringen met officiële instanties tot wantrouwen hebben geleid. Het gaat dan vooral om het verleiden van de jongere om open te staan voor de geboden hulp, op basis van vertrouwen en met respect voor de eigen autonomie.

Gemeenten en hulpverleningsinstanties behoren toegankelijk te zijn voor (potentiële) dak- en thuisloze jongeren, wanneer zij behoefte hebben aan ondersteuning, evenals voor betrokken professionals en begeleiders. Hierbij is in het bijzonder aandacht nodig voor LVB jongeren, jongeren met een psychische kwetsbaarheid en/of jongeren met een verslaving. De jongere dient er op een gemakkelijke manier achter te kunnen komen op welke plek advies en ondersteuning wordt geboden. Om hulp vragen en vervolgens ondersteund worden behoort normaal te zijn. Ook onderwijsinstanties, maatschappelijke organisaties, hulpverleners, werkgevers en het sociale netwerk / medeburgers moeten op een laagdrempelige manier melding kunnen maken wanneer zij zich zorgen maken over een (potentiële) dak- en thuisloze jongere. Wanneer een gemeente de ondersteuningsvraag van een jongere overdraagt aan een andere gemeente, dient áltijd sprake te zijn van een warme overdracht.

Gemeenten hebben informatie nodig om te weten of het gevoerde beleid resultaat oplevert. Gemeenteraden moeten dat kunnen controleren. Gemeenten en aanbieders zijn op dit moment al actief om steeds betere informatie te verzamelen over het aantal (potentiële) dak- en thuisloze jongeren, de aard van de problematiek, de opbouw van de eigen 'populatie' en de effectiviteit van het beleid als het gaat om preventie en ondersteuning. Dit gebeurt onder andere via de Gemeentelijke Monitor Sociaal Domein. De uitdaging is vervolgens om de resultaten van deze monitoring om te zetten in passende acties.

Actie: delen van goede voorbeelden op het gebied van preventie, nazorg en regie, waaronder vroegtijdige signalering, met gemeenten en andere betrokken partijen (2019-2021).

Actie: in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, bieden van advies en ondersteuning aan gemeenten en betrokken partijen op het gebied van preventie, nazorg en regie, waaronder vroegtijdige signalering en monitoring (2019-2021).

Actie: ontwikkelen van passende voorlichting aan (potentiële) dak- en thuisloze jongeren, familieleden, het sociale netwerk, gemeenten, betrokken organisaties en professionals op het gebied van toegankelijkheid, opvang, uitkering e.d. inclusief informatie over de plekken waar zij zich met een probleem kunnen melden en waar jongeren (en hun naasten) terecht kunnen voor ondersteuning. Gemeenten kunnen hier zelf specifieke informatie aan toevoegen (2019-2020).

1.2. Soepele overgangen

Vanuit het Programma Zorg voor de Jeugd zijn verschillende acties gestart om jongeren soepeler te laten overgaan van de Jeugdwet naar vormen van zorg en ondersteuning voor volwassenen, waaronder de Wmo en de Zvw. Veel potentiële dak- en thuisloze jongeren vallen in eerste instantie onder de Jeugdzorg. Het is daarom van groot belang dat de basisvoorwaarden om een volwaardig eigen leven te starten op orde zijn voordat iemand de Jeugdzorg verlaat, om nieuwe instroom van dak- en thuisloze jongeren te voorkomen. Gemeenten dienen Jeugdzorginstanties actief te benaderen om tijdig per individuele jongere maatwerk afspraken te (laten) maken over de overgang naar de Wmo, Zvw en eventuele andere ondersteuningsvormen. Er mag geen sprake meer zijn van het onderbreken van cruciale zorg en begeleiding wanneer iemand 18 jaar wordt, en jongeren moeten ook niet in stressvolle onzekerheid verkeren over wat de komende periode hen brengt.

Het standaard werken met een langdurig maatwerk toekomstplan is van belang. Dit begint vanaf het 16e jaar en loopt, indien gewenst of nodig, door tot het 27e jaar. Het plan is van de jongere zelf, de eigen specifieke behoeften staan centraal. Op basis van dit toekomstplan kan ook een eventuele warme overdracht tussen gemeenten goed worden vormgegeven.

Actie: in afstemming met het Programma Zorg voor de Jeugd, de partijen van Aanpak 16-27 en gemeenten toewerken naar een toekomstplan voor iedere jongere in de Jeugdzorg, afgestemd op de persoonlijke behoefte van de jongere. Het toekomstplan wordt geen afvinkdocument, maar een middel om met elkaar in gesprek te blijven over de te bewandelen weg naar een (zo) zelfstandig (mogelijk) volwassen leven. Bij het verlaten van de Jeugdzorg dienen de basisvoorzieningen voor de jongere op orde te zijn (2019-2020).

1.3. Inkoop doorlopende zorg- en ondersteuningslijn

Het is van belang dat gemeenten de inkoop zodanig vormgeven dat sprake is van een doorlopende zorg- en ondersteuningslijn (jeugdhulp-, welzijn-, Wmo-arrangementen en benodigde GGZ-hulp), om ook langs die weg de continuïteit van zorg en ondersteuning te waarborgen. Hierbij dient behandeling niet 'voorliggend' te zijn op begeleiding, een en ander moet in samenhang en naar behoefte worden aangeboden. Er moet vanuit de Wmo hiervoor voldoende passend aanbod zijn voor de doelgroep (potentiële) dak- en thuisloze jongeren.

Actie: in afstemming met de Programma's Zorg voor de Jeugd, Aanbesteden en Inkoop Sociaal Domein (VWS) en de partijen van Aanpak 16-27, actief delen van goede voorbeelden van gecombineerde inkooptrajecten met gemeenten. Hierbij is specifiek aandacht voor voldoende passend aanbod voor (potentiële) dak- en thuisloze jongeren (2019-2020).

Actie: in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, bieden van advies en ondersteuning aan gemeenten en betrokken partijen op het gebied van inkoop van een doorlopende zorg- en ondersteuningslijn (2019-2021).

1.4. Eén jongerenregisseur

Voor jongeren die begeleiding ontvangen vanuit de Jeugdwet of de Wmo 2015 is het cruciaal om één vaste jongerenregisseur als aanspreekpunt te hebben, die op alle levensgebieden de benodigde hulp coördineert. De jongere kan bij deze persoon altijd terecht voor informatie en ondersteuning. De jongerenregisseur doet zorgvuldig onderzoek naar de specifieke persoonlijke behoeften van een jongere, zo nodig ook op medisch vlak (b.v. indien sprake is van een verslaving). Ook de mentale toestand van de hulpvrager en de mogelijkheden binnen de eigen sociale kring zijn hierbij aandachtpunten evenals het belang om eventuele toezeggingen ook waar te maken. De jongerenregisseur denkt waar nodig 'out of the box' en laat niet los tot het leven van de jongere weer op de rails staat en checkt of geen sprake is van terugval. Hiervoor is het cruciaal dat de jongerenregisseur ook voldoende tijd en het mandaat heeft om deze integrale ondersteuning aan de jongeren te kunnen bieden. De jongerenregisseur draagt zorg voor zo min mogelijk wisselingen in de hulpverlening, zeker wanneer al sprake is van een 'click' en een vertrouwensband.

Actie: in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, bieden van advies en ondersteuning aan gemeenten en betrokken partijen ten aanzien van het werken met één jongerenregisseur voor (potentiële) dak- en thuisloze jongeren (2019-2021).

1.5. Cliëntondersteuning

Het is belangrijk dat alle (potentiële) dak- en thuisloze jongeren op een laagdrempelige manier gebruik kunnen maken van een gespecialiseerde (waar mogelijk: ervaringsdeskundige) onafhankelijke cliëntondersteuner, wanneer het in het reguliere contact met de (jongerenregisseur namens de) gemeente toch nog onvoldoende goed lukt om tot passend maatwerk te komen. De cliëntondersteuner is er dus nadrukkelijk om de jongere extra te ondersteunen in het contact met de gemeente, dit kan dus ook gaan om eventuele vraagstukken die overblijven in het contact tussen de jongere en de jongerenregisseur.

Actie: door middel van pilots toewerken naar een modelaanpak voor gespecialiseerde cliëntondersteuning, specifiek voor de doelgroep dak- en thuisloze jongeren. De uitvoeringspraktijk en het direct ook behandelen van concrete individuele casuïstiek staat hierbij centraal (2019-2020).

1.6. Altijd (minimaal) inschrijving in BRP en een briefadres

Indien een Nederlandse burger geen woonadres heeft maar wel in Nederland verblijft, moet hij of zij minimaal worden ingeschreven in de BRP op basis van een briefadres. Dat is nodig om een uitkering aan te vragen, in te schrijven bij de woningcorporaties, bij de zorgverzekeraar, voor het aanvragen van een ID-bewijs etc. Gemeenten moeten desnoods ambtshalve tot inschrijving op een briefadres overgaan als de persoon daarvoor in aanmerking komt en zelf geen aangifte doet. Zo nodig kan de gemeente haar eigen adres (of dat van een gemeentelijke instantie) hiervoor gebruiken.

Actie: in afstemming met BZK, actief acteren bij signalen over het (mogelijkerwijs) niet juist omgaan met aanvragen van dak- en thuisloze jongeren voor een briefadres en/of inschrijving in het BRP door gemeenten (2019-2021).

1.7. Inzicht in maatschappelijke kosten en baten en financiële prikkels

Het op een zo effectief mogelijke manier ondersteunen van (potentiële) dak- en thuisloze jongeren is het centrale doel. Voor gemeenten en andere partijen die hier invulling aan geven is ook het (maatschappelijke) kostenperspectief een wezenlijke factor waar zij rekening mee moeten houden. Meer inzicht in de maatschappelijke kosten en baten van mogelijke ondersteunende acties helpt bij het nemen van bewuste beslissingen op dit vlak. Hierbij gaat het niet alleen om het inzicht in de kosten als zodanig, maar ook in de hierbij aanwezige prikkels: komen de investeringen ook terecht bij de partijen die hiervoor zorgdragen? Hoe kunnen betrokken partijen meer worden geprikkeld om een bijdrage te leveren aan deze grote maatschappelijke uitdaging?

Actie: in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, inventariseren welke kennis al is ontwikkeld op het gebied van maatschappelijke kosten en baten, met betrekking tot de verschillende vormen van ondersteuning aan (potentiële) dak- en thuisloze jongeren. Hierbij is nadrukkelijk ook aandacht voor de aanwezige prikkels (2019-2020).

1.8. Eerste hulp bij maatwerk

Elke (potentiële) dak- en thuisloze jongere is anders en ook de problematiek is elke keer verschillend. In relatief veel gevallen is sprake van een licht verstandelijke beperking en/of psychische (verslavings) problematiek, hier moet specifieke aandacht voor zijn. Vanuit het Actieprogramma benadrukken we daarom het belang van maatwerk, op basis van een integrale benadering. Om tot goed maatwerk te komen kan het zeer behulpzaam zijn om over adequaat ondersteunend materiaal te beschikken, waarmee het stellen van de juiste vragen wordt vergemakkelijkt.

Actie: in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27 en samen met gemeenten en andere betrokken partijen onderzoeken aan welk type ondersteunend materiaal behoefte is, om te komen tot passend maatwerk. Ontwikkelen ondersteunend materiaal en vervolgens toetsen in de praktijk, waarna gemeenten de uitkomsten in het eigen beleid kunnen borgen (2019-2021).

1.9. Blinde vlekken signaleren

Uit onderzoek is gebleken dat het merendeel van de dak- en thuisloze jongeren bekend is in de jeugdzorg en bij andere instanties. Er zijn tegelijkertijd ook veel dak- en thuisloze jongeren die niet goed in beeld zijn, maar die wel problemen hebben in hun thuissituatie. Hierbij valt te denken aan LHBTI-jongeren die te maken hebben met (ernstige) problemen rondom acceptatie, jongeren met psychische problemen en jongeren van ouders met psychische problemen en/of een verslaving, jongeren in gezinnen met armoede, situaties van huiselijk geweld en/of kindermishandeling etc. Ook betreft het zogenaamde ‘spookjongeren’, die bewust niet in beeld willen komen van hulpinstanties maar wel (ernstig) hulpbehoevend zijn.

Actie: verzamelen van bestaande kennis over de ‘blinde vlekken’ rondom (potentiële) dak- en thuisloosheid onder jongeren (o.a. de groep LHBTI) (2019-2021).

1.10. Nazorg voor jongere ex-gedetineerden

Net zoals een goede overgang van de Jeugdwet naar de Wmo van belang is om dak- en thuisloosheid onder jongeren vanaf het 18e jaar te voorkomen, geldt hetzelfde voor de overgang vanuit Jeugddetentie naar de Wmo. Door JenV en betrokken instanties wordt al via verschillende trajecten nagestreefd en bereikt dat jongeren bij deze overgang niet tussen wal en schip raken (o.a. via op maat gesneden, erkende effectieve interventies en ondersteuning bij de voorbereiding op de re-integratie[4]). In het kader van de gezamenlijke maatschappelijke uitdaging om het aantal (potentiële) dak- en thuisloze jongeren terug te dringen, wordt in het Actieprogramma gericht geleerd van de hierbij opgedane kennis en ervaring.

In het kader van een succesvolle re-integratie van (ex-)gedetineerden zijn voor volwassenen afspraken gemaakt over de samenwerking tussen gemeenten en Dienst Justitiële Inrichtingen (DJI). Deze afspraken zien toe op ondersteuningsactiviteiten in het kader van re-integratie, zowel tijdens als na detentie, en zijn vastgelegd in het Convenant 'Richting aan Re-integratie'[5].

De manier waarop bij jongere ex-gedetineerden werkafspraken worden gemaakt tussen justitiële organisaties[6] en gemeenten is te vinden in de 'Handreiking nazorg voor jeugdigen na verblijf in een justitiële inrichting'. Op dit moment is er een landelijk ondersteuningsteam nazorg jeugd dat in elke jeugdhulpregio de betrokken organisaties ondersteunt bij het maken van afspraken over een sluitende werkwijze bij nazorg en een wijze van gegevensdeling die voldoet aan de eisen van de AVG.

Daarnaast wordt met het Programma Zorg voor de Jeugd gestimuleerd dat jongeren tijdig de hulp krijgen die ze nodig hebben. Eén van de acties die daarvoor al in gang is gezet is de vorming van regionale expertteams. In elke regio is een regionaal expertteam om ervoor te zorgen dat elke jongere snel passende hulp krijgt, ongeacht de complexiteit van de zorgvraag en wachtlijsten. Indien een organisatie, zoals de Raad voor de Kinderbescherming, (jeugd-)reclassering of Justitiële Jeugdinrichting (JJI) merkt dat een jongere niet tijdig de passende hulp krijgt, kan zij contact opnemen met het expertteam van de jeugdregio van de jongere.

Naast het opstarten van ondersteuningsactiviteiten tijdens de vrijheidsbeneming, kan het voorkomen dat de gemeente al vóór de vrijheidsbeneming in enige vorm ondersteuning bood die tijdens de vrijheidsbeneming moet worden voortgezet. Bij jeugdige justitiabelen komt daarbij dat vanuit het perspectief van 'één gezin, één plan', invulling wordt gegeven aan het plan voor de re-integratie.

4 Deze ondersteuning richt zich op 5 basisvoorwaarden / leefgebieden: het hebben van een identiteitsbewijs, onderdak, inkomen (of onderwijs), het op orde krijgen van de financiële situatie (incl. schulden) en continuïteit van zorg.

5 In het voorjaar 2019 wordt een nieuw bestuurlijk akkoord gesloten waarin het Gevangeniswezen, de Reclassering en de Gemeenten de handen ineen slaan voor het op orde krijgen van de basisvoorwaarden en daarmee een goede re-integratie van de gedetineerde.

6 Dat zijn de Justitiële Jeugdinrichting, de Raad voor de Kinderbescherming en de (jeugd)reclassering.

Ook de uitkomsten van projecten uit het Koers en Kansen projecten Lab (JenV) kunnen worden benut. Vaak is er bij betrokken jeugdigen sprake van problematiek op verschillende gebieden zoals huisvesting (waaronder het ontbreken van een dak boven het hoofd), schulden, psychiatrie, gezinssituatie, dagbesteding en/of beperkte verstandelijke vermogens. In Koers en Kansen projecten wordt op vernieuwende wijze geprobeerd om voor deze brede doelgroep, met alle relevante partners binnen de sanctie uitvoering, maatwerk oplossingen te vinden die werken en op deze manier gezamenlijk te leren. Dit lerend netwerk kan ook worden ingezet voor de problematiek van ex- gedetineerden jongeren.

Actie: in afstemming met JenV, het Programma Zorg voor de Jeugd (VWS) en de regionale expertteams delen van goede voorbeelden van effectieve nazorg en continuïteit van ondersteuning aan ex-gedetineerde jongeren met gemeenten en betrokken partijen, die specifiek betrekking hebben op de voorkoming van dak- en thuisloosheid onder jongeren (2019-2021).

Actie: in afstemming met JenV en de partijen van Aanpak 16-27, bieden van advies en ondersteuning aan gemeenten en betrokken partijen ten aanzien van nazorg voor jongere ex-gedetineerden (2019-2021).

2. Financiële bestaanszekerheid (SZW, VNG)

2.1. Verhogen financiële bestaanszekerheid

De bestaande kaders bevatten verschillende mogelijkheden voor gemeenten om via maatwerk te komen tot een passend inkomen om van te kunnen wonen en leven. De Participatiewet bevat mogelijkheden voor maatwerk voor zowel de hoogte van de uitkering als m.b.t. de bijzondere bijstand. Het is van belang om de effectiviteit van de verschillende mogelijkheden te onderzoeken, zodat hiervan kan worden geleerd.

Actie: inventariseren welke succesvolle mogelijkheden er zijn rondom het leveren van maatwerk, om de financiële bestaanszekerheid van (potentiële) dak- en thuisloze jongeren te waarborgen. (2019-2020).

2.2. Vroegtijdig herkennen van schuldproblematiek

Veel dak- en thuisloze jongeren komen in deze situatie als gevolg van schulden.
Binnen onder andere de lopende trajecten Schouders Eronder en Vakkundig aan het Werk (o.a. SZW, VNG) wordt kennis opgedaan op het gebied van schuldproblematiek bij (potentiële) dak- en thuisloze jongeren.

Gemeenten en andere partijen kunnen nadrukkelijk een rol spelen bij het vroegtijdig herkennen van schuldproblematiek. In een toenemend aantal gemeenten geven zorgverzekeraars, woningcorporaties en energieleveranciers een signaal af over beginnende betalingsachterstanden. De schuldhulpverlening kan daarop actie ondernemen.

De Staatssecretaris van SZW werkt aan een wijziging van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening. Met deze wijziging krijgen gemeenten een duidelijke wettelijke basis voor gegevensuitwisseling ten behoeve van vroegtijdige signalering. Doel hiervan is dat gemeenten op basis van de wettelijke grondslag bij betaalachterstanden (zoals huur, zorgverzekering, etc.) op de vaste lasten sneller hulp kunnen aanbieden.

Actie: in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27 en SchuldenlabNL, verzamelen van de succesvolle interventies rondom het vroegtijdig herkennen van schuldproblematiek en het vervolgens adequaat handelen. Hierbij o.a. gebruik maken van de kennis en producten die door Schouders Eronder en Vakkundig aan het Werk zijn ontwikkeld (2019-2021).

Actie: gemeenten en andere betrokken partijen, bij een (eventuele) wijziging van de Wet gemeentelijke schuldhulpverlening, actief betrekken als het gaat om de hierdoor ontstane nieuwe mogelijkheden, specifiek voor (potentiële) dak- en thuisloze jongeren (2020-2021).

2.3. Financiële maatwerk begeleiding en schuldhulpverlening

Wanneer toch schulden ontstaan is het ingewikkeld om uit die moeilijke situatie te komen. Adequate financiële maatwerk begeleiding is dan ook vaak essentieel voor de doelgroep 18-27 jaar. Het kan hier bijvoorbeeld gaan om een training op het gebied van omgang met geld, het aanvragen van toeslagen en de juiste zorgverzekering. De wanbetalersregeling (zorgverzekering) biedt inmiddels veel mogelijkheden voor betalingsregelingen en kwijtschelding. Een ander voorbeeld is het bieden van een overbruggingsuitkering of het opkopen van de schulden door de gemeente (schuldsanering). Maar ook het doorbreken van vicieuze cirkels is cruciaal in gevallen waarbij het gebrek aan een stabiel inkomen ervoor zorgt dat ook schuldhulp, het krijgen van een briefadres en een uitkering problematisch is.

Uitvoeringsorganisaties van de Rijksoverheid passen al verschillende type maatwerkregelingen toe, onder andere door individuele betalingsregelingen te treffen. Deze mogelijkheden worden geïnventariseerd en meer actief onder de aandacht gebracht van gemeenten en betrokken partijen.

Een deel van de jongeren raakt dak- en thuisloos door schulden tijdens de school- of studietijd. Om verschillende redenen trekken jongeren niet vroegtijdig aan de bel, bij hun ouders of anderen uit hun sociaal netwerk, vaak uit schaamte. Meer aandacht is nodig voor schulden bij deze risicogroep. Een veel voorkomende schuld komt voort uit het niet of niet tijdig afsluiten van een passende zorgverzekering, dan wel problemen rondom tijdige betaling. Ook schulden als gevolg van studieleningen zijn een aandachtspunt.

Actie: in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, verzamelen van de bestaande kennis en succesvolle interventies rondom adequate financiële maatwerk begeleiding en schuldhulpverlening aan (potentiële) dak- en thuisloze jongeren (2019-2021).

Actie: samen met betrokken partners verkennen welke mogelijkheden er zijn om meer proactief te handelen en hoge schulden te voorkomen, specifiek als het gaat om de risicogroep scholieren en studenten (2019 - 2020).

2.4. Kansrijke initiatieven: passend werk

In het Actieprogramma wordt een zekere ‘vrije ruimte’ gehanteerd voor kansrijke initiatieven van bedrijven en maatschappelijke organisaties, specifiek op het gebied van toeleiding naar passend werk voor (potentiële) dak- en thuisloze jongeren. Ook wordt hierbij waar mogelijk de verbinding gemaakt met bestaande initiatieven vanuit de (Rijks)overheid op het gebied van passende banen voor jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt.

Actie: ondersteunen van initiatieven met de grootste verwachte impact, specifiek op het gebied van toeleiding naar passend werk voor (potentiële) dak- en thuisloze jongeren en waar mogelijk aansluiten bij initiatieven vanuit de (Rijks)overheid op het gebied van passende banen voor jongeren met een afstand tot de arbeidsmarkt (2019-2021).

3. Persoonlijke ontwikkeling en scholing (VWS, OCW)

3.1. Inzet mentoren, buddy's, ervaringsdeskundigen

Juist voor de jongeren van 18-27 jaar is het van belang dat er iemand in de directe omgeving is die zij vertrouwen en die op een laagdrempelige manier mee kan denken en helpen door middel van persoonlijke aandacht. Het betreft hier niet zozeer de coördinatie van zorg en ondersteuning (dat hoort thuis bij de jongerenregisseur) maar om de hoognodige mentale steun. Ook wanneer jongeren 'zorgmoe' zijn is positieve coaching en een goede 'click' met een naaste cruciaal, bij voorkeur binnen het eigen netwerk en anders met behulp van vrijwilligers, professionals of ervaringsdeskundigen. Het versterken van een helpend (jongeren)netwerk dan wel het werken met mentoren, buddy's of ervaringsdeskundigen wordt vanuit het Actieprogramma dan ook aangemoedigd. Bij de inzet van ervaringsdeskundigen is het van belang dat zij hiertoe goed zijn toegerust en er met voldoende 'afstand' naar de eigen historie en de jongeren die zij ondersteunen kan worden gekeken.

Actie: in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, delen van bestaande kennis en goede voorbeelden op het gebied van versterking van het (jongeren)netwerk en de inzet van mentoren en buddy's met gemeenten. Hiermee wordt ervaring opgedaan in de lokale pilots (2020-2021).

3.2. Mogelijkheden om te leren en te ontwikkelen

Dak- en thuisloze jongeren hebben in veel gevallen een ingewikkelde start gehad, soms zelfs al in de vroegste jeugd (b.v. KOPP-kinderen). Het is voor hen cruciaal dat zij de mogelijkheid krijgen om zich persoonlijk te ontwikkelen en hun talenten te ontplooien, zonder dat hier gelijk allerlei verplichtingen aan vast zitten. Ook specifiek sport- en beweegaanbod kan hierbij behulpzaam zijn. Voordat naar een (betaalde) baan kan worden toegewerkt is soms eerst een tussenstap nodig. Dakloosheid of schulden mogen er niet voor zorgen dat jongeren hun talenten niet verder kunnen ontwikkelen. De focus dient te worden verlegd van een 'jongere met een probleem' (negatief stempel) naar een jongere met talenten en mogelijkheden. Hierbij moet niet het onmogelijke worden verwacht van de jongere, die nog volop bezig is met het vinden van de eigen identiteit, maar juist worden geluisterd naar de persoonlijke wensen en mogelijkheden.

Actie: in samenwerking met het Programma Maatschappelijke Diensttijd, uitdagen van gemeenten en organisaties om (potentiële) dak- en thuisloze jongeren op basis van reële verwachtingen en wensen te helpen met de persoonlijke ontwikkeling, met een focus op de eigen talenten en mogelijkheden (2019-2021).

Actie: samen met de Alliantie Inclusief Sporten en Bewegen onderzoeken van de mogelijkheden voor passend sport- en beweegaanbod, specifiek voor de doelgroep (potentiële) dak- en thuisloze jongeren, als onderdeel van persoonlijke ontwikkeling en participatie (2020-2021).

3.3. Behalen van een kwalificatie

Voor (potentiële) dak- en thuisloze jongeren is het cruciaal dat zij een opleiding volgen, om daarmee een (start)kwalificatie te kunnen halen en hun kansen op de arbeidsmarkt te versterken. Hierbij dient rekening gehouden te worden met de financiële situatie, opstartproblematiek en eventuele aanvullende benodigde begeleiding. Hetzelfde geldt voor om- en bijscholing. Hierbij staan de wensen en mogelijkheden van de jongere centraal.

Actie: bedrijven, onderwijsinstanties en RMC's (Regionale Meld- en Coördinatiefunctie) uitdagen om zich er onverminderd voor in te spannen dat jongeren een opleiding gaan volgen en een startkwalificatie halen. Waar mogelijk benutten van de inzet van scholieren en studenten, bijvoorbeeld in de vorm van een maatschappelijke stage. Aansluiten bij de lessen uit het project 'Onderwijs op Maat' voor dak- en thuisloze jongeren, dat tot de zomer van 2019 loopt en vervolgens wordt geëvalueerd (2020-2021).

Actie: in afstemming met de partijen van Aanpak 16-27, verkennen van de mogelijkheden om de doelgroep dak- en thuisloze jongeren aan te laten sluiten bij een van de lopende pilots praktijkleren. Met pilots praktijkleren worden deze jongeren, voor wie het behalen van een MBO-diploma vooralsnog niet haalbaar lijkt, in staat gesteld om een deel van een MBO-diploma te behalen en zo weer een stap op weg maken naar volwaardige deelname aan de samenleving. De Samenwerkingsorganisatie Beroepsonderwijs Bedrijfsleven (SBB) voert deze pilots uit, in opdracht van SZW en OCW (2019-2020).

3.4. Algemene basisvaardigheden

Voor (potentiële) dak- en thuisloze jongeren is het van belang te werken aan algemene basisvaardigheden, zeker wanneer hier tot dan toe onvoldoende aandacht voor is geweest. Het gaat hier dan om allerlei praktische kennis die je nodig hebt wanneer je 18 wordt, bijvoorbeeld op het gebied van een goed dagritme, plannen en organiseren en basiskennis over de vindbaarheid en taken van relevante instanties. Het onderwijs kan hierin een rol spelen en ook voor jongeren die niet naar school gaan is de mogelijkheid om zich op dit vlak te ontwikkelen cruciaal om dak- en thuisloosheid te voorkomen en/of om zo snel mogelijk uit deze situatie te komen. Hierbij is ook aandacht nodig voor de stressvolle situatie waarin (potentiële) dak- en thuisloze jongeren zich bevinden, en het effect hiervan op de mogelijkheden om praktische zaken goed te kunnen regelen.

Actie: samen met RMC's en onderwijsinstanties onderzoeken hoe er meer aandacht kan komen voor algemene benodigde basisvaardigheden van jongeren die nodig zijn in de periode na het 18e jaar. Jeugdzorginstanties en gemeenten stimuleren om dergelijk aanbod te creëren voor jongeren die niet (meer) naar school gaan. Hierbij is aandacht voor de stressvolle situatie waarin de jongere zich in veel gevallen bevindt (2019 – 2021).

4. Opvang en wonen (VWS, BZK, VNG)

4.1. Voldoende passende opvang

Deskundigen zijn het erover eens dat het voor dak- en thuisloze jongeren bij maatschappelijke opvang belangrijk is over een eigen gespecialiseerde voorziening te beschikken dan wel een eigen opvanggedeelte te hebben in voorzieningen waar ook de volwassen dak- en thuislozen verblijven (tenzij sprake is van een gezin dat dak- en thuisloos raakt). Investeren in een voldoende aantal gespecialiseerde plekken voor opvang is dan ook van belang[7]. "Jongeren mogen niet op een wachtlijst komen voordat zij in de opvang terecht komen. Uit een QuickScan van de Federatie Opvang (2016) bleek dat 60 procent van de organisaties voor opvang niet over een specifieke jongerenopvang beschikte. Vanuit het Actieprogramma inventariseren we hoe dit op dit moment is en gaan we hierover in gesprek met de locaties waar geen sprake is van een gescheiden jongerenopvang.

Actie: samen met de betrokken lokale actoren onderzoeken wat nodig is om in voldoende mate specifieke opvang voor jongeren te realiseren, passend bij de doelstelling 'vernieuwing in de opvang' van de Meerjarenagenda Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang (2019-2020).

Actie: maken van concrete afspraken met gemeenten over het zo spoedig mogelijk voorkomen van (eventuele) wachttijden voor specifieke daklozenopvang voor jongeren (2019-2020).

Actie: opvanglocaties stimuleren om de ervaringen van jongeren (met behulp van wetenschappelijk onderbouwde methoden) in kaart te brengen, en om op basis hiervan verbeteracties te formuleren (2019-2021).

4.2. Voldoende passende woonruimte

Opvang is tijdelijk en daarmee nooit een eindoplossing. Een passende duurzame en betaalbare eigen woonplek vormt een essentieel fundament voor dak- en thuisloze jongeren om het vizier op de toekomst te kunnen richten. Met dit Actieprogramma vragen we, in lijn met de Nationale Woonagenda, dan ook nadrukkelijk aandacht voor het lokaal creëren van een voldoende aantal passende en betaalbare woonruimten[8]. Gemeenten kunnen hier op verschillende manieren sturing aan geven, bijvoorbeeld door middel van een woon(zorg)visie, opname van de doelgroep kwetsbare (dakloze) jongeren in de urgentieregeling van de Huisvestingsverordening, en het maken van concrete afspraken met woningcorporaties, die terugkeren in de prestatieafspraken.

Vanaf 2016 hebben de Rijksoverheid en de VNG afspraken gemaakt over de implementatie van de visie van de Commissie Dannenberg en hebben gemeenten daarvoor regionale plannen opgesteld. De regioplannen bestrijken de gehele ondersteuningsstructuur voor de doelgroep, waaronder preventie, toegang, begeleiding in de thuissituatie, opvang en woonvoorzieningen, inkomen en werk/dagbesteding. De ondersteuningsstructuur is gericht op alle levensgebieden, sociale inclusie, herstel en participatie.

7 Dit is conform de motie van het lid Bergkamp: TK 2016/17, 29325, nr. 85.
8 Hiermee wordt voor de doelgroep jongeren uitwerking gegeven aan de motie van Beckerman c.s. (27 926, nr. 299) die oproept om daklooosheid te voorkomen en oplossingen voor huidige daklozen te ontwikkelen.

De afgelopen jaren is hard gewerkt aan de totstandkoming van meer regionale samenwerking. De vertaalslag van de regionale plannen naar concrete uitvoeringsafspraken moet in de komende periode gemaakt worden. In het kader van de Meerjarenagenda Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang stellen alle gemeenten uiterlijk 2019 een regionaal plan op met daarin concrete uitvoeringsafspraken, onder meer ten aanzien van opvang en wonen, zowel onderling als met de betrokken samenwerkingspartners.

Actie: bijzondere aandacht schenken aan kwetsbare en/of (potentiële) dak- en thuisloze jongeren in de uitvoering van de gemaakte afspraken met gemeenten en andere betrokken partijen. Het goed in beeld brengen van de vraag naar jongerenhuisvesting (o.m. rekening houdend met uitstroom uit residentiele jeugdzorg, intramurale ggz en detentie/forensische zorg) en de eigen specifieke (potentiële) grootte en aard van de doelgroep is hierbij van belang, evenals het reserveren van voldoende financiële middelen (2019-2021).

4.3. Weer Thuis!

Vanuit de Meerjarenagenda Beschermd Wonen en Maatschappelijke Opvang worden gemeenten met het Actieprogramma Weer Thuis![9] ondersteund bij het maken van afspraken met corporaties en zorgaanbieders over het aantal benodigde woningen (en begeleiding) voor dak- en thuislozen.

Actie: bijzondere aandacht schenken aan de doelgroep dak- en thuisloze jongeren van 18-27 jaar in het Actieprogramma Weer thuis! (2019-2021).

4.4. Open blik op wonen

Het is van belang om rondom de uitdaging van voldoende passende en betaalbare woonruimte ook creatief om te gaan met de mogelijkheden. Veelal wordt gesproken over een voldoende aantal (zelfstandige) woningen terwijl jongeren van 18-27 jaar veelal geholpen zijn met een kamer. Gedacht kan worden aan geclusterde woonvormen met begeleiding, flexibel wonen in tijdelijke huisvesting, concepten waarbij verschillende doelgroepen gemengd wonen en het breder benutten van studentenhuisvesting. Het creatief kijken naar passende woonvormen en de omgang met leegstaande gebouwen is in het licht van de totale opgave cruciaal. De Rijksoverheid zal met betrokken partijen een verkenning uitvoeren naar het gebruik van woningdelen door jongeren, mogelijk komen hier ook relevante uitkomsten uit voort voor het Actieprogramma.

Actie: overleggen met betrokken partijen over de concrete benodigde vervolgacties voor nieuwe vormen van passend wonen voor jongeren. Hierbij de relevante uitkomsten uit de verkenning op het gebied van jongeren betrekken, nadrukkelijk rekening houdend met betaalbaarheid (2019-2020).

Actie: gemeenten en betrokken partijen stimuleren om met een open en creatieve blik te kijken naar de opgave op het gebied van passende woonplekken voor jongeren. Hierbij gebruik maken van de denkkracht van organisaties die zich bezig houden met sociale innovatie, waarbij in afstemming met gemeenten en jongeren zelf creatieve oplossingen op het gebied van wonen worden bedacht en uitgevoerd (2019-2021).

9 Het Actieprogramma Weer Thuis! is een initiatief van de VNG, Federatie Opvang, Leger des Heils, Aedes en RIBW Alliantie.

5. Helpende regels (VWS, BZK, SZW, OCW en JenV)

In de dagelijkse praktijk worden regels, of de uitvoering ervan, op een aantal vlakken als belemmerend ervaren om (potentiële) dak- en thuisloze jongeren adequaat te ondersteunen. In het Actieprogramma besteden we hier dan ook nadrukkelijk aandacht aan, waarbij het huidige kader aan wet- en regelgeving uiteraard het uitgangspunt vormt. Waar mogelijk delen we goede praktijkvoorbeelden met betrekking tot de uitvoering van regels en communiceren we breed over de bestaande mogelijkheden. Als echter blijkt dat dit onvoldoende mogelijkheden biedt zal kritisch worden gekeken naar de regels als zodanig, met behulp van (onafhankelijke) beleidsevaluaties. Ook is aandacht nodig voor de regeldruk voor professionals en begeleiders die betrokken zijn bij (potentiële) dak- en thuisloze jongeren.

Hierbij wordt in elk geval aandacht besteed aan:

- Het vroegtijdig kunnen aanvragen van huisvesting, voor het 18e jaar;
- Kennis over de mogelijkheden van maatwerk/toepassen tijdelijke ontheffing in bijzondere situaties bij de uitvoering van de kostendelersnorm;
- Eventuele knelpunten in de uitvoeringspraktijk omtrent huur- en zorgtoeslag;
- Mogelijkheden om een 'gastheer' die een kwetsbare jongere in huis neemt, te beschouwen als mantelzorger (zonder negatieve financiële gevolgen voor de jongere);
- Mogelijkheden voor gemeenten om bijzondere bijstand in te zetten voor de financiering van huisvesting en scholing;
- Laagdrempelige aanvraag geldig identiteitsbewijs (ook bij gebrekkige financiële middelen).

Actie: evalueren of de uitvoering dan wel de regels zelf meer helpend kunnen zijn bij het terugdringen van het aantal dak- en thuisloze jongeren. Waar wenselijk toetsen van de aanbevolen verbeteropties in de praktijk door middel van (uitbreiding van) de lokale pilots, met voldoende experimenteerruimte. Indien uit deze evaluaties, lokale pilots en experimenten blijkt dat afspraken met de betrokken actoren nodig zijn om de verbeteringen voor iedereen te realiseren, worden deze afspraken gemaakt (2019 – medio 2020).

Actie: met de bij (potentiële) dak- en thuisloze jongeren betrokken professionals in gesprek gaan over de (ervaren) regeldruk. Hierbij samen onderzoeken welke mogelijkheden er zijn om de regeldruk te verminderen (2019-2021).

Voortgang

In 2019 worden alle actielijnen opgestart, waar nodig wordt het Actieprogramma gedurende de looptijd op basis van nieuwe inzichten bijgesteld. Samen met de betrokken ministeries, gemeenten, organisaties en jongeren wordt bepaald welke acties prioriteit hebben om de grootste impact te realiseren. Dit resulteert in een implementatieplan dat de Staatssecretaris voor de zomer aanbiedt aan de Tweede Kamer.

In de periode na lancering van het Actieprogramma gaat de Staatssecretaris in gesprek met wethouders en andere betrokken partijen, om de gezamenlijke uitgangspunten verder te concretiseren en vast te stellen[10]. Deze uitgangspunten vormen vervolgens het richtinggevend kader om dak- en thuisloosheid onder jongeren op te lossen en te voorkomen. Alle gemeenten zijn aan zet om op basis hiervan een eigen maatwerkplan op te stellen op het gebied van (potentiële) dak- en thuisloosheid onder jongeren. Daarnaast start in 2019 een aantal lokale pilots, wordt de advies- en ondersteuningsfunctie voor gemeenten ingericht en vinden gesprekken plaats met gemeenten en betrokken organisaties over het zo veel mogelijk voorkomen van wachttijden voor specifieke daklozenopvang voor jongeren. Ook nodigen we jongeren uit voor de eerste creatieve denksessies.

De voortgang van het Actieprogramma wordt periodiek op bestuurlijk niveau besproken. De rapportages van het CBS, waarin een gefundeerde inschatting wordt gemaakt van het aantal dak- en thuisloze jongeren, benutten we hierbij. De resultaten van de praktijktoetsen op de verschillende in dit Actieprogramma genoemde terreinen nemen we mee in de bestuurlijke overleggen, zodat we waar nodig gerichte verbeteracties kunnen inzetten. Indien aan de orde bespreekt de Staatssecretaris specifieke uitkomsten met betrokken wethouders.
De jongeren zelf worden bij het gehele traject nadrukkelijk betrokken. Zij bewaken daarmee de voortgang en geven steeds aan wat wel en niet goed (genoeg) gaat. De concrete (vervolg)acties worden naar aanleiding hiervan, waar gewenst, bijgesteld.

10 Het normatieve kader van mensenrechten biedt hiervoor goede aanknopingspunten. Hierin zijn verplichtingen opgenomen waaraan Rijk en gemeenten dienen te voldoen, waarbij voldoende ruimte is voor beleidsvrijheid en maatwerk.

Rapportage

Vanuit het Actieprogramma informeren we de Tweede Kamer halfjaarlijks over de voortgang van het Actieprogramma Dak- en Thuisloze Jongeren, via de voortgangsrapportage beschermd wonen en maatschappelijke opvang.

Een aantal in het Actieprogramma opgenomen acties bestaat er vooral uit om de verbinding te leggen met door de verschillende betrokken ministeries gecoördineerde trajecten, daar waar er specifiek raakvlakken zijn met de doelgroep (potentiële) dak- en thuisloze jongeren. De betrokken ministeries blijven vanzelfsprekend zelf integraal rapporteren over de voortgang van die trajecten, vanuit het Actieprogramma wordt in de rapportage enkel ingezoomd op de specifiek voor deze doelgroep relevante onderdelen.

Financiën

Het Actieprogramma gaat uit van bestaande taken en verantwoordelijkheden van de Rijksoverheid, gemeenten en andere betrokken partijen. Specifiek voor het Actieprogramma wordt programmabudget gereserveerd voor de periode 2019-2021, ter ondersteuning van de beschreven acties. Per actie vindt afstemming plaats met de betrokken samenwerkingspartners over een (eventuele) bijpassende manier van (co)financiering.

Organisatie

De organisatie van het Actieprogramma is in handen van het Programmateam van VWS. Betrokken ministeries, de partijen van Aanpak 16-27, gemeenten, de jongeren die meedoen en denken en andere samenwerkingspartners betrekken we tijdig en actief bij de uitvoering en evaluatie van de diverse acties.

Communicatie

Updates over de lopende acties worden door het Programmateam via verschillende kanalen gedeeld. De informatie zal ook beschikbaar zijn op de website van het Programma Zorg voor de Jeugd en op www.16-27.nl van Aanpak 16-27.

Gemeenten, (maatschappelijke) organisaties en professionals die graag op de hoogte gehouden willen worden van de voortgang van het Actieprogramma, dan wel hun kennis, ervaring en/of succesvolle initiatieven willen delen, kunnen dit kenbaar maken via een e-mail aan: ActieprogrammaDTJongeren@minvws.nl.

Dit is een uitgave van
Ministerie van Volksgezondheid,
Welzijn en Sport

Bezoekadres
Parnassusplein 5 | 2511 VX Den Haag

Postadres
Postbus 20350 | 2500 EJ Den Haag
Telefoon 070 340 79 11
Telefax 070 340 78 34
www.rijksoverheid.nl

maart 2019